denkt niet aan het waarom; doet hij dit wel dan stoot hij het hoofd tegen het gangbare historische stelsel. Deze omstandigheid bevordert: onzelfstandigheid, bewustzijnsverenging in een bepaalde richting, en dogmatiek; arbeidsbevrediging en succes ontstaan hier veelal door het stappen in de gereedstaande schoenen van voorgangers, die door hun ouderdom op den hobbeligen weg van den vooruitgang den voet wonden.

De meer zelfstandig denkende werker wil zich steeds een eigen weg banen en staat daarom onbevooroordeeld tegenover de eischen des tijds; voor hem is er geen sprake van een voor zelfbehoud noodzakelijke vijandigheid. Hij ziet datgene, wat was en is, alleen als een hulpmiddel om de gemaakte fouten der praktijk in de toekomst te vermijden. De ambtenaar zal als regel - juist door zijn speciale eigenschappen - goed materiaal vormen voor de uitvoering van een organisatieplan. De opbouw daarvan en de toeziende leiding zal echter aan een organisator moeten worden opgedragen. Immers een ieder kan slechts dat in een zaak zien, wat hij er van weet m.a.w. verstandelijk heeft verwerkt.

Ter verwerkelijking van punt *b* zal het Gouvernement moeten trachten tot een selectie van het haar ter beschikking staande uitvoerende materiaal te geraken.

Het voordeel, dat het Goevernement van haar ambtenarencorps trekt, is niet evenredig te vergrooten met het aantal werkuren. Ook hier geldt zoo goed als in het grootbedrijf, de regel dat men niet moet trachten om van den arbeider in den *kortst mogelijken tijd* de *maximale* hoeveelheid nuttige energieaanwending te verkrijgen, maar om *een gesteld doel met een minimum verbruik van arbeidsenergie te bereiken*. Dit laatste kan alleen worden verkregen, wanneer ieder doel is gebaseerd op een in alle consequenties doordachte en overwogen organisatie.

Alleen de kwalitatieve selectie dus van middelen en uitvoerders zullen een blijvende en billijke bezuiniging kunnen brengen.

Resumeerende kom ik dus tot een tweedeelige conclusie, t.w.

a. de plaats gehad hebbende fraudes zijn principieel veroorzaakt of bevorderd door onvoldoende contrôle; het zwaartepunt der verbetering moet liggen in een doelbewuste organisatie der contrôle.

b. een effectvolle bezuinigingspolitiek moet niet zijn een besnoeiings- doch een efficiëntie-politiek.

A. E. C. van SAARLOOS

DE TAAK VAN DEN ACCOUNTANT TEN OPZICHTE VAN DE OPNAME VAN DEN GOEDERENVOORRAAD

Het eerste nummer van het Maandblad voor A. en B. bevatte van de hand van den Heer *R. A. Dijker* eene lezenswaardige bijdrage over een belangwekkend onderwerp. Aantrekkelijk geschreven als zij is, wekt zij niettemin den indruk van al te zeer beknopt te zijn gehouden. De lijn schijnt niet ten volle doorgetrokken. Wie 't stuk van achter naar voor overleest, merkt eene onmiskenbare afdaling op, zonder dat daarom bij lezing naar de gebruikelijke methode eene opklimming valt te zien.

Ik neem de vrijheid, aan den geachten schrijver en den lezer eene aanvulling ter overweging aan te bieden. Het stuk kan daarbij voortreffelijk dienst doen als punt van uitgang eener poging om te geraken tot eene algemeen gangbare — en aannemelijke — opvatting van de verantwoordelijkheid des accountants bij diens contrôle der jaarrekening.

De Heer *Dijker* is bij 't schrijven aangevangen met eene kernspreuk. Dat voetspoor volgend, kan ik thans zeggen, dat bij geene enkele menschelijke handeling het zielkundig element ontbreekt, en dat derhalve de beoordeeling, om volledig te zijn, niet uitsluitend langs zakelijken of wetenschappelijken weg kan geschieden.

Men zij gerust: ik zal geen stelsel gaan ontwikkelen, waarbij onderscheid wordt gemaakt tusschen verschillende vormen van te ontdekken bedrog, of daarbij aan de zijde van den controleur mogelijk gepleegde nalatigheid. Wij zijn geene rechters over anderen, en voor ons zelven vragen wij geene toegevendheid.

De Heer *Dijker* doet dat óók niet, maar hij moge mij het maken der opmerking ten goede houden, dat uit zijn stuk niet blijkt wáár hij 't punt kiest alwaar het accoord tusschen uiteenloopende inzichten zou kunnen worden gevonden. Ik voor mij althans houd het er voor, dat de schrijver — om in vergaderingstijl te spreken — geen bepaald voorstel wil maken van zijne stelling, dat zij die van meening mochten zijn, dat contrôle bij de opneming van den goederenvoorraad tot de taak van den accountant behoort, reeds lang in verzuim mogen worden gesteld, door niet ernstig te bevorderen, dat warenkennis een der meest belangrijke onderdeelen van de opleiding tot accountant is geworden. Laat ons hopen, dat déze nalatigheid altoos moge blijven bestaan, zonder ooit als zoodanig te worden gevoeld. Anders wijs ik aanstonds op nóg een gebrek: dat van aanleering en ontwikkeling der voor een goed rechercheur van politie noodige eigenschappen. Doch bij voorbaat hoop ik, dát niemand de gedachte zal overnemen en in een wensch omzetten. In vakkringen mag zoomin de denkbeeldige accountant-warenkenner als de hersenschimmige accountant-rechercheur tot een wezen van vleesch en bloed worden gemaakt, en na een dertig-jarig georganiseerd bestaan van den accountantsstand mag ten aanzien van het publiek verjaring van die fantaisie worden ingeroepen.

Een weinig schuldig aan het postvatten van die voorstelling staan ook wel de oorspronkelijke voormannen in de beweging. Het zij hen vergeven. Ze zijn onze landgenooten en zij konden een toenmaals in Nederland onbekend beroep aldaar niet aanstonds inburgeren. Zij konden zich zelfs niet vestigen zonder aanvoering van redenen, om te betoogen, dat zij in de aanvulling eener leemte kwamen voorzien. En toen werd de ontdekking van fraude wel wat te veel op den voorgrond gesteld. Dat was in twee opzichten verkeerd: de accountant-controleur komt, in de regelmatige uitoefening van zijn beroep, niet binnenstappen om fraude te ontdekken, en de lastgever mag niet denken, dat betaling van het honorarium eene premie insluit van vrijwaring tegen bedrog in elken vorm. Ook in die opvatting bestaan trouwens nog weer grenzen en afstanden, en het driftigst en onbillijkst is wel de combinatie van lastgevers, als hoedanig de belanghebbenden zich gevoelen bij eene onderneming, waarin verliezen zijn geleden in weerwil van accountantstoezicht.

Ziehier eenigermate de opklimming in facsimile geschetst: een employé vergrijpt zich, plomp of arglistig, aan de waarden der zaak. Geen sterveling is er, die daarop eenig commentaar maakt, tenzij ten laste van den falsaris. De belangstelling is geringer of grooter, al naarmate van het betrokken bedrag en verdere bijkomstige omstandigheden, doch 't geval is weldra vergeten. Is echter de benadeeling langen tijd voortgezet, dan geraakt de persoon van den bedrieger op den achtergrond, en wordt veel meer de directie wegens hare nalatigheid als schul-

dig aangemerkt. Maar wanneer de directie de kar in de klei liet rijden, dan rijst aanstonds de vraag, niet óf de accountant dat zou hebben kunnen tegenhouden, maar waarom hij dat niet heeft „ontdekt". Dan wordt geen onderscheid gemaakt tusschen oneerlijkheid, grove nalatigheid of verzuim, en zelfs onoordeelkundig beheer.

De accountant, die in voorspoedig gaande zaken nooit hulde ontvangt, en die ook niet verlangt, omdat hij weet aan 't eigenlijk beheer niet te hebben deelgenomen, wijst op denzelfden grond met niet minder overtuiging veroordeeling af voor verkeerde uitkomst. Hem staan slechts administratieve kennis en hulpmiddelen ten dienste. Laag zijn de eischen niet, welke hij zich daarbij stelt, en ik meen in en met vertrouwen te mogen zeggen, dat het nut en voordeel, in één woord het belang zijner diensten, in wijden kring wordt op prijs gesteld. Doch het ligt er nu eenmaal toe, dat de samenstelling der winstrekening niet uitsluitend berust op het niet meer veranderlijk verleden, doch mede op eene ongewisse toekomst; niet alleen op feiten, doch ook op verwachtigen. En 't spreekwoord zegt niet te vergeefs, dat één vogel in de hand beter is dan tien in de lucht.

Er is altoos veel te doen geweest over het onderwerp: balanswaarde. Academisch en ook empirisch, vooral wanneer achteraf bleek, dat van evenwicht niets overbleef, doch de eene schaal hoog in de lucht kwam te hangen. Natuurlijk liepen de oorzaken van zulke tegenvallers sterk uiteen: van slappe leiding tot grof bedrog toe, en de openbare meening ten aanzien van den accountant wisselde eveneens af tusschen verwondering, ergernis en veroordeeling. Mij schijnt dit alles verkeerd: tegenover den accountant kan en mag slechts één maatstaf: de administratieve, worden aangelegd. Natuurlijk afgezien van rechtschapenheid en onkreukbaarheid, en niet minder natuurlijk — ik zei dit reeds — mogen die administratieve eischen zeer hoog worden gesteld. Maar daarbuiten, daar overheen, reiken ze in géén geval.

Het ligt voor de hand, dat bij de uitoefening zijner contrôle de accountant het niet zonder scherpzinnigheid kan stellen. Het zou wel een sukkel zijn, die geene maatregelen nam om te verhoeden, dat dezelfde waarden hem meer dan eenmaal als aanwezig werden voorgelegd. Zoo zal hij ook nooit met cijfers alléén genoegen nemen, doch ze zoodanig verwerken, dat alle afwijkingen van algemeene of bijzondere gegevens zijne aandacht trekken, en hij zal niet nalaten, daaromtrent te rapporteeren. Eenigen speurzin moet hij dus hebben en aankweeken. Maar hij draagt schoenen naar voeten: in eene bankzaak kan hij de ingekomen saldo-biljetten opnemen en eene nauwkeurige lijst der ontbrekende overleggen, terwijl misschien juist met een der grootste debiteuren knoeierij bestaat. In eene handelszaak mist hij zelfs de bevestiging, welke in een saldo-biljet kan liggen, en misschien is aldaar jaar en dag een groot bedrag aan in de boeken openstaande vorderingen geïnd.

Ik ga niet verder met het geven van voorbeelden, mij bepalende tot de opmerking, dat op geen gebied zooveel voetangels en klemmen liggen als op dat der waarde-bepaling van den goederenvoorraad. Opnieuw vraag ik den Heer *Dijker* verlof tot het openhartig plaatsen der opmerking, dat naar mijn zin zijn betoog niet genoegzaam duidelijk is: hij vangt aan met te spreken over contrôle op de aanwezigheid van het goederen-saldo, en laat zelfs goederen op cedul of in verpakten staat buiten beschouwing. Verderop wordt herhaaldelijk aanwezigheid èn waarde in één adem genoemd, terwijl het slot de reeds genoemde vraag brengt of warenkennis niet behoort tot de voor den accountant onmisbare kundigheden.

Naar mijne meening bestaat slechts één begrip: de zooveel mogelijk verantwoorde benadering van de balanswaarde van den goederenvoorraad. Aanwezigheid èn waardeschatting zijn daartoe onverbrekelijk samenhangende vereischten, en zoowel de opneming van den voorraad als de taxatie behoort te geschieden buiten den accountant om, doch evengoed buiten de directie. Met opzet wil ik niet zeggen „moet" geschieden, omdat uitzonderingsgevallen denkbaar zijn. Men zij daarmee echter uiterst voorzichtig, tot wantrouwendheid toe. Er is niemand, die later medelijden heeft. Daarentegen acht ik, in tegenstelling tot den Heer *Dijker* c.s., de waarde eener accountantsverklaring in 't geheel niet verkleind, veel minder illusoir gemaakt, indien daarin een voorbehoud voorkomt, zelfs van de verste strekking, ten aanzien van feitelijke aannemelijkheid van den balanspost. Integendeel ligt naar mijne meening juist in de wijze, waarop de accountant naar buiten van zijne medewerking doet blijken, het criterium voor de mate zijner verantwoordelijkheid.

Het komt mij voor, dat eene blanco onderteekening in dat opzicht moet worden gelijk gesteld met het zwijgen 't welk eigenlijk toestemming is. Zij beteekent, dat de accountant na inroeping van bijstand en voorlichting van ter zake kundigen (tenzij die naar zijne meening overbodig was) in gemoede van de juistheid van den post overtuigd kon zijn. Van zoodanige medewerking van derden kan hij doen blijken, min of meer omstandig en officieel, al naarmate de omstandigheden hem dat wenschelijk doen voorkomen. En in dien gedachtengang lijkt het ander uiterste: dat in 't geheel geene effectieve contrôle werd uitgeoefend, precies even goed — ook alweer met het voorbehoud, dat de accountant ter dege moet overwegen, of hij zelfs onder de grootste reserve zijn naam aan 't verslag mag leenen. Doch in normaal uitziende gevallen moet de directie zelve weten of zij bezwaar maakt tegen inmenging van derden.

Hoofdzaak is, dat de mate van verantwoordelijkheid van den accountant zoo duidelijk mogelijk worde bepaald. Eene juiste schatting der waarde van zijn arbeid ten onzent gedurende eene lange reeks van jaren zal daaruit kunnen voortvloeien en daarmede gepaard gaan. H. J. FRANCK

Naschrift

Alvorens het punt te kunnen kiezen, waar een accoord tusschen uiteenloopende inzichten zou kunnen worden getroffen, moeten we de verschillende inzichten zelf eerst leeren kennen.

Wij voelen als een bezwaar, dat de inzichten omtrent contrôlearbeid uiteenloopen, maar als een nog veel grooter bezwaar, dat die verschillen niet duidelijk zijn omlijnd. Met genoegen constateeren wij, dat ons artikel aanleiding geeft om van verschillend inzicht te doen blijken.

Wanneer een accountant de volle verantwoordelijkheid op zich *wil* nemen voor het juist opnemen van een goederenvoorraad, moet hij door zijn kennis en ervaring daartoe in staat zijn. Daarmede bedoelen wij evenwel volstrekt niet te zeggen, dat een accountant die volle verantwoordelijkheid *moet* aanvaarden! Wij stellen alleen dat hij, wat betreft zijn verantwoordelijkheid, zich niet verschuilen kan achter zijn ondeskundigheid.

Wij hebben ons in het aangehaalde artikel bepaald tot de contrôle op de *aanwezigheid* van den goederenvoorraad. Daarmede hebben we allerminst te kennen willen geven, dat de contrôle op de waardebepaling van minder belang zou zijn. Het onderwerp, de contrôle op de aanwezigheid, is werkelijk wel van voldoende omvang om een afzonderlijke bespreking te verdienen.

Ten opzichte van het voorbehoud bij de accountantsverklaring neemt de schrijver blijkbaar hetzelfde standpunt in als collega James Polak, die zelfs een belachelijke verklaring niet ongeoorloofd vindt. Ons standpunt in deze kan thans wel bekend worden verondersteld. Wij vestigen er alleen nog even de aandacht op, dat de verklaring, wanneer ze niet belachelijk is, allicht misleidend wordt in dien zin, dat ze een grooter mate van verantwoordelijkheid voor de balans in haar geheel bij het publiek doet veronderstellen, dan in werkelijkheid is verkregen.

Met de slotopmerking van den geachten schrijver zijn wij het volkomen eens. R. A. D.

BOEKBEOORDEELING

Handelsrecht, voor handelsscholen, studeerenden voor handelswetenschappelijke examens en zelfstudie, door *Mr. Dr. M. Spaander te Amsterdam.* 4e druk. Noordhoff 1923. Groningen.

Met genoegen namen wij kennis van dit interessant studieboekje voor het handelsrecht. In bevattelijken vorm en zeer overzichtelijk, geeft de schrijver een uiteenzetting van de meeste deelen van het handelsrecht. Door verschil in lettergrootte wordt scheiding gemaakt tusschen de hoofdzaak en het meer bijkomstige. Tal van tusschengevoegde formulieren en modellen verhoogen de practische waarde van het werkje.

Na een korte inleiding over gewoonte, recht en wettenrecht, behandelt de auteur de koopovereenkomst, daarna de daden van koophandel, bewijskracht van aanteekeningen enz., de tusschenpersonen, de arbeidsovereenkomst, huur, de overeenkomsten, borgtocht, pand, hypotheek, verbintenissen, de wissel enz., vereenigingen en vennootschappen, assurantie, 't zeerecht, privilegie, failissement, surséance en de rechtspleging.

In verband met de door den schrijver behandelde onderwerpen moeten wij een tweetal opmerkingen maken:

In de eerste plaats komt het ons voor, dat het aantal behandelde onderwerpen wel wat te talrijk is, waarmee de grenzen van het handelsrecht hier en daar te veel worden overschreden. B.v. de vraag kan worden gesteld, waarom wordt in een studieboek over het handelsrecht de „hypotheek" behandeld? Hypotheek toch is een zakelijk recht op *onroerend* goed en onroerend goed is geen voorwerp van een handelsverbintenis. Teveelgeefs zoekt men hier het verband met den handel. Natuurlijk komt een koopman wel eens in aanraking met „hypotheken", b.v. hij leent geld, om handel te drijven en tot zekerheid stelt hij hypotheek. Doch dit mag niet een motief zijn om de hypotheek in een studieboek over handelsrecht te bespreken.

In de tweede plaats wordt hier en daar tegen de systematiek gezondigd. Met enkele voorbeelden kan dit worden aangetoond. Eerst wordt de koopovereenkomst behandeld, waarbij enkele algemeene leerstukken zooals: *de wilsovereenstemming, dwang, dwaling* en *bedrog* worden besproken. Na eenige andere onderwerpen, wordt onze aandacht gevraagd voor de arbeidsovereenkomst, huur en borgtocht en *te midden* van deze bijzondere contracten wordt een hoofdstuk opgenomen gewijd aan de algemeene leer der overeenkomsten. Bij dit onderwerp ware een bespreking van dwang, bedrog, dwaling enz. beter op zijn plaats geweest dan bij de koopovereenkomst. Het had aanbeveling verdient eerst de algemeene leer der overeenkomsten te behandelen en daarna eenige speciale contracten zooals koop, lastgeving enz.

Ten slotte willen wij nog de aandacht vestigen op enkele onjuistheden, welke bij het doorlezen van het boekje onze aandacht trokken.

Op blz. 6 wordt meegedeeld, dat de koopovereenkomst tot stand komt indien partijen het eens zijn over *de zaak* en *den prijs*. Dat is niet geheel juist. De koop komt eerst tot stand indien partijen het *ook* eens zijn geworden over de verkoopsbepalingen.

Op blz. 17 wordt vermeld, dat een minderjarige iemand is, die den 21-j. leeftijd nog niet heeft bereikt en vóór dien tijd ook niet is gehuwd. Volledigheidshalve had daaraan moeten worden toegevoegd: „en niet meerderjarig verklaard door den Hoogen Raad".

Op blz. 18 wordt betoogd, dat een vrouw die met *uitdrukkelijke* toestemming van haar man handel drijft, een openbare koopvrouw is. Wordt hier niet vergeten, dat zij ook met *stilzwijgende* toestemming van haar man handel kan drijven? (zie art. 168 B. W.).

Op blz. 32 en op meerdere pagina's wordt telkens gesproken van „een *schriftelijke* acte". Zijn er ook mondelinge acten?!

Op blz. 44 worden de begrippen *volmacht* en *machtiging* als identiek beschouwd. Ten onrechte, want er is een belangrijk verschil. Bij volmacht gaat de zaak dengene aan die de volmacht geeft, terwijl bij machtiging (of autorisatie) de zaak hem aangaat, die de machtiging ontvangt.

Op blz. 90 wordt vermeld, dat volgens de wet het *pand mede verbonden* is voor de schuld aangegaan na het tijdstip der pandgeving en opeischbaar vóór de betaling of op den dag zelf van de betaling der eerste schuld. Het is onjuist om hierin een *pandrecht* te zien, er bestaat geen wettelijk pandrecht; hier kan alleen sprake zijn van een retentierecht.

Op pag. 90 wordt ook vermeld dat op *schepen hypotheken* kunnen worden gevestigd. Dat is met de wet in strijd, schepen zijn *roerende* goederen (art. 309 W. v. K.) en hypotheek is alleen mogelijk op *onroerende* zaken (art. 1213 B. W.).

Op blz. 91 wordt betoogd dat het beding tot verkoop (art. 1223 B.W.) in de acte moet staan, anders is de hypotheekhouder genoodzaakt voor den verkoop de *tusschenkomst van den rechter* in te roepen. Dit is niet juist. Rechterlijke tusschenkomst is *steeds onnoodig*. De hypotheek toch wordt bij notarieele acte gevestigd en een grosse dezer acte is een executoriale titel, uit kracht waarvan een crediteur — zonder medewerking der rechters — tot executie kan overgaan.

Op pag. 147 wordt de handeling voor gemeene rekening een *vennootschap* genoemd. O.i. behoort deze overeenkomst *niet* tot de vennootschappen. Bij de vennootschappen toch wordt een zekere duurzaamheid van het bedrijf vereischt.

Het pleit voor bedoeld werkje, dat de critische opmerkingen niet van ernstiger aard zijn dan de bovenstaande.

Wij vertrouwen, dat het doel, hetwelk de auteur zich bij het schrijven van zijn boekje heeft gesteld, ten volle zal worden bereikt. P. J. D.

UIT HET BUITENLAND

Red. J. S. VAN AKKEREN

(Bijdragen en mededeelingen zende men aan den Secretaris der Redactie)

BUSINESS ORGANISATION AND MANAGEMENT

Normalisatie van kostprijs-administraties

Op de 2e halfjaarlijksche conferentie van het Institute of Cost- and Works Accountants werd het onderwerp „Standardisation in Cost-Accountancy" behandeld.

In het desbetreffende prae-advies werd onomwonden verklaard, dat normalisatie op dit gebied niet voor alle industrieën uitvoerbaar was, al was het alleen wegens den zoo uiteenloopenden aard der verschillende producten. Intusschen is, door eenheid in beginselen, een zekere uniformiteit bereikbaar en is er reeds heel wat gedaan om die eenheid te verkrijgen, met name op *drukkerij-gebied,* in de *tube-trade,* de *hearth-furniture-trade* en in de *electricity supply industry.*

Eenstemmigheid ten aanzien van de termen, die op kostprijsgebied worden gebruikt, is zeer noodig gebleken en het Bestuur van het Institute overwoog dan ook het normaliseeren van de terminologie. Het gebruik van de termen „productieve" en „onproductieve arbeid" had b.v. tot verkeerde opvattingen geleid.

Er werd gewezen op de noodzakelijkheid, dat bepaalde groe-